

Notat i forbindelse med innspillsmøte 2. mars 2021 om ny scenekunst strategi – gjenåpning av arbeidet med scenekunststrategien – i lys av koronapandemien.

Fra Stiftelsen Danse- og teatersentrum

11. Mars 2021.

Vi takker for et godt møte med kulturminister Abid Raja om saken. Innspillet er utformet med utgangspunkt i de spørsmålene departementet har ønsket svar på:

Hvilke utfordringer for produksjon og formidling som følge av koronatiltakene er det nødvendig å omtale i kommende strategi for scenekunst?

Hovedutfordringen er nå å ta kompaniene/kunstnerne med produsentene /managementet – formidlingsinstanser og arenaene – infrastrukturen gjennom pandemien og over på best mulig måte for en ny virkelighet som vi ikke helt kjenner.

Strategien må favne helheten i norsk scenekunst med utgangspunkt i de ulike produksjons – og organisasjonsmodellene for scenekunst vi finner både innenfor og utenfor institusjonene.

Det viktigste nå er å gi all scenekunstproduksjon, formidling, programmering, infrastruktur *ro*. Pandemien har tilført en ny type dramatisk usikkerhet over feltet som berører alle ledd -den gir en uforutsigbarhet – en uvisshet vi ikke kan styre. Særlig ser vi at det er det frie scenekunstfeltet som nå blør kraftig – dette feltet som fra før av har en sårbarhet i sin sammensatte «lappeteppeøkonomi». Så da må strategien bidra til forutsigbarhet og langsiktighet der vi faktisk kan styre.

Det handler om å gi fri scenekunst mulighet til kontinuitet, langsiktig og forutsigbar økonomi gjennom å styrke særlig *kompaniene*. Og da minner vi om at et kompani kan bestå av enkeltkunstnere såvel som kollektiv som organiseres på ulike vis avhengig av kunstnerisk uttrykk og driftsidé. Det handler om ivaretagelse av de kunstneriske bedriftene som jo kompaniene faktisk er. Pandemien har rett og slett forsterket de utfordringene som fri scenekunst har stått i over mange år knyttet til infrastruktur, produksjon og formidling.

1. Avsetningen til fri scenekunst må løftes. Fri scenekunst sin andel av statlige midler er ifølge Telemarkforsknings rapport «Scenens kunst» som kom i 2019 på om lag 6% av totale tilskudd. Inkluderer vi programmerende scener i dette, utgjør andelen 10%».

I 1994 målte DTS andelen av statlige produksjonsmidler avsatt til fri scenekunst å være ca 4 %. Siden 1994 har fri scenekunst gjennom blant annet fremveksten av dansefeltet, Norsk Scenekunstbruk/Den kulturelle skolesekken, festivaler, øking av antall frilansere og kompanier innen et mangfold av sceniske uttrykksformer, internasjonale visninger og samarbeid vokst betraktelig og tatt en betydelig større andel av samlet produksjon og visning enn fri scenekunst hadde i 1994. Kunsten har samtidig blitt mer prosjektorientert med flere frilansere som følge av statlig struktur- og finansieringspolitikk. Vi ber om at strategien legger frem en plan for styrkingen av finansiering og infrastruktur for dans og øvrig fri scenekunst.

2. Tilskuddsordningene slik de har vært og er innrettet og er for kortsiktige og gir for liten kontinuitet. Det tas ikke hensyn til hvor lang tid det for eksempel tar å bygge et navn – ikke minst ute i verden. Tilskuddsperioder på 10 år er minimum, skal vi tro feltet. Hvilke utgangspunkt man har hjemme er avgjørende for hvilke muligheter man får ute. Fri scenekunst har alltid vært internasjonalt orientert. Det ligger i feltets DNA: man må hele tiden lete etter sine spillesteder, sitt publikum, etter mulige inntekter og tilleggsfinansiering. I dette bildet representerer Norge et for lite marked.

Omleggingen til mer kortsiktig støtte kombinert med fokus på nyskapning hensyntar ikke etter vår mening i tilstrekkelig grad behovet for kontinuitet både i drift og fordypning av eget uttrykk. Det tar tid å bygge uttrykk gjennom de lange solide kunstnerskapene – *de kunstneriske merkevarene* - og det er disse vi ser har en stabil etterspørsel ute. Og som åpner interessen for hva som ellers skjer på scenekunstheltet i Norge, og blant våre unge.

Men mange kompanier og kunstnere er nå ute av de langsiktige tilskuddene i Norge mens vi konstaterer at den internasjonale etterspørselen etter arbeidene deres øker. Dette er dessverre et enestående trekk ved den rådende scenekunst-situasjonen i koronaens tid.

Vi vet at med langsiktige tilskudd kan etablerte kompanier hente inn 50% av produksjonskostnadene gjennom co-produksjoner med internasjonale partnere og internasjonale visninger.

I lys av COVID19 må vi også få på plass kompensasjonsordninger for tapte **internasjonale** inntekter. Det er et uttalt politisk mål om økt eksport og utveksling, og for mange aktører som har bygget opp et internasjonalt marked er tapet stort. Vi må kunne følge opp tapene i krisetider slik man har fått til i våre naboland.

Videre har vi sett av fordelingsstatistikken at etablerte kompanier utenfor de store byene og særdeleshet hovedstaden, har fått svært få om noen langsiktige tilskudd, noe som igjen virker negativt på muligheten til å bygge bransje over hele landet. Skal vi få fri scenekunst gjennom pandemien, må et krafttak til som må tas over hele landet.

Vi må rett og slett få en politikk som legger til rette for at vi kan bygge bransje over hele landet, styrke eksporten og inntjeningen og innrette tilskuddsordningene deretter. Dette er politikkbygging, og kan som det ikke være opp til Kulturfondet/kulturrådet alene å utforme. Bransjen må med. Dette er jo ellers et felles signal vi ser gjennomgående også på eksempelvis musikkfeltet – at bransjen må tas aktivt med på råd i politikkbyggingen.

Vi har bedt om en ordning for etablerte kompanier, vi har fått to kompanier inn på en ny post 75, og slik vi ser det i dag, er det ikke akseptabelt at et vedtak gjort av Stortinget i 2017 som ba regjeringen vurdere situasjonen for etablerte kompanier med tanke på langsiktighet og forutsigbarhet i forbindelse med revidert budsjett i 2018, har kopt inn i en strategi som har latt vente på seg. En ordning for flere etablerte kompanier mener vi bør se dagens lys med revidert i 2021. Vi holder på å miste det vi har brukt år på å bygge opp! De nettverkene som for eksempel zero visibility corp. og Winter Guests har bygget opp, er knyttet til deres kunstneriske arbeid. De lar seg ikke «overta» av andre, interessen for norsk scenekunst er knyttet til kompaniene og de kunstnerskapene disse er tuftet på, ikke fordi de er norske.

3. Situasjonen rundt DKS og utviklingen av Kulturtanken er urovekkende. De nasjonale formidlingsnettverkene Scenekunstbruket og Det nasjonale dansenettet må trekkes inn i dialogen rundt utviklingen her. DKS er det største markedet for scenekunst for barn og unge i Norge, likeså kulturhusene. Hvordan kan vi mobilisere et sterkere hjemmemarked? Koronasituasjonen forsterker den uroen som nye forvaltningsgrep åpner for. Er det noe som hemmer innovasjon og utvikling så er det uro rundt produksjon, formidling og arena. Så strategien må gi klare signaler slik at feltet, arrangørene kjenner igjen kartet for det terrenget de går i. For noen år siden het det at endringer skulle finne sted «nedenfra og opp» og ikke ovenfra og ned. Det er faktisk et godt politisk prinsipp.

4. Scenewebarkivet og norsk scenekunstarv

Det nasjonale digitale Scenewebarkivet er en unik kilde til kunnskap og informasjon om norsk scenekunsts historie til hva som skjer på norske scener i dag. Vi startet dette kulturarvprosjektet i 2007, vi utviklet en spesialisert database og registreringsstandarter for scenekunsten. I 2014 inngikk vi ett større samarbeid med Nasjonalbiblioteket om scenekunstmateriale. Vi samarbeider også med en rekke mindre arkiv- og scenekunstaktører.

Vi har erfart en økt oppmerksomhet for dette arkivet i pandemitiden, nettopp fordi det nå er lettere for flere å se verdien av at det er tilgjengelig på internett, på siden sceneweb.no. I 2020 fornyet vi designet på internettsiden hvor arkivet tilgjengeliggjøres, og vi har forbedret søkfunksjonene slik at brukerne lettere finner frem i arkivet. Over 96 500 objekter er registrert og tilgjengeliggjort på sceneweb.no per d.d. Vi har også en betydelig mengde arkivmateriale i backlogg oppgave i å få registrert dette materialet inn i arkivet og dermed få det tilgjengeliggjort for publikum. Backloggen har økt i volum i COVID-19 året, da flere kunstnere i større grad har rettet oppmerksomheten sin på bevaring av arkivet sitt, og sendt oss materiale. En ny strategi for norsk scenekunst bør også omfatte en strategi for bevaring og tilgjengeliggjøring av scenekunstarven.

Hvordan arbeides det for å løse koronarelaterte utfordringer nå, og hvilke løsninger/tiltak planlegges gjennomført på sikt?

Stiftelsen Danse- og teatersentrum arbeider på høytrykk digitalt. Vi holder råken åpen. I samarbeid med utestasjonene og våre internasjonale partnere lager vi veikart over visningsmuligheter i land som Canada, Kina, Tyskland, Frankrike, USA med flere. Disse veikartene publiseres i løpet av 2021 og vil bli oppdatert.

Undersøkelser gjort i regi av Norwegian Arts Abroad (NAA) nettverket bekrefter de frie kunstfeltenes behov for å holde de internasjonale nettverkene varme. Dette kan skje gjennom NAAénes systematiske arbeid der vi greier nå å holde de internasjonale dialogene i gang på et nivå enkeltkunstnere, kompanier ikke greier. Det er åpenbart at skal vi greie å få kompaniene og kunstnerne gjennom pandemien, så må det økte midler til både nasjonalt til kontinuitet i arbeidet for kompaniene og kunstnerne, samtidig som vi må greie å få dem raskt ut når verden åpnes igjen. Vi vet ikke når, eller hvor- men det vi vet er at det vil skje, og at kostandene knyttet til det vil være høyere enn kun å kunne dekke kostnadene til flybilletter. Vi har i samarbeid med utestasjonene/UD laget en virksomhetsplan for 2021 der vi jobber etter to spor, høyt internasjonalt digitalt fotavtrykk som kan kombineres med fysisk tilstedeværelse når dette er mulig. Vi har styrket kontakten med utestasjonene gjennom en felles trainee som har som oppgave å ivareta denne dialogen løpende med disse. Slik sett får vi oppdatert kunnskap om lokale forhold ute, som er avgjørende for å kunne navigere i ukjent farvann – som også endrer seg hele tiden. Vi har også justert tilskuddsordningene våre slik at vi oppmuntrer til oversettelse av egne websider på engelsk, oppfølging av egne kontakter, utvikling av ulike digitale verktøy. Mens institusjonene stengte ned i fjor, og permitterte sine kunstnere, sto det frie scenekunstfeltet for aktivitet og tilstedeværelse på mange mulige måter. Uteforestillinger, kunstneriske grep - både fysiske og digitale - tilpasset pandemien kom fort på plass, barneforestillinger ute i barnehagene, og så videre. Interessen for og muligheten til digital strømming på vårt felt har endret seg i løpet av pandemien, og vi konstaterer en global utålmodighet og lengsel etter den egentlige opplevelsen som ligger i møtet mellom scene og publikum. Videre har vi oppmuntret feltet gjennom justering av UD sin reisestøtteordning å søke reisestøtte til turneer og visninger år frem i tid.

Vi konstaterer også gjennom vår dialog med ulike produsentnettverk at selv om kompaniene/kunstnerne ikke reiser, så skaper det andre og nye muligheter for å jobbe langsiktig med turneer og spillejobber frem i tid. Vi ser hvordan produsentene jobber med selve turneplanleggingen og tilpasser den på best mulig måte også til det grønne skiftet. Produksjonsarbeidet pågår for fullt, Pandemibetinget «tid» blir dermed en ressurs som brukes for fullt.

Hvordan kan situasjonen koronapandemien har skapt, benyttes som et utgangspunkt for mer omstilling og innovasjon på scenekunstrådet? Gi eksempler.

Innovasjon og omstilling er noe aktører innen fri scenekunst arbeider med hele tiden. Både for å hevde seg i konkurransen om tilskuddsmidler og visningsmuligheter /co-produksjoner – både hjemme og ute.

Pandemien bør gi grunnlag for å styrke kompanienes, scenekunstnernes, infrastrukturens og formidlingens – ja hele næringskjeden i det frie feltets muligheter i tiden som kommer. Dette er den delen av feltet som hurtig kan snu seg rundt, navigere i nye farvann og finne veier i

nytt landskap raskt. Dette er egenskaper som bør gis økte finansielle muskler og som vil komme hele scenekunstheltet til gode.

Hvordan sikrer vi sceneinstitusjonene mot fremtidige krisesituasjoner?

Scenekunstinstitusjonsbegrepet innenfor fri scenekunst omfatter slik vi forstår det programmerende scener, festivaler, regionale kompetansesentre samt noen semi-institusjoner etablert av kunstnere (som Samovarteatret, Grenland Friteater etc). I tillegg har vi langsiktige kunstneriske faste kompanier. Felles for denne infrastrukturen er at den er bygget nedenfra og opp av kunstfeltet selv, og totalen av disse er avgjørende for å bygge en bransje over hele landet. Da er, som vi har vært inne på, forutsigbarhet og mulighet til kontinuerlig drift over tid avgjørende. Synet på fri scenekunst som kun bestående prosjektbasert og som drives på midlertidige og tidsavgrensede ordninger, må nyanseres i politikkbyggingen og blant annet få konsekvenser for tilskuddspraksis. Fri scenekunst er avhengig av at det skapes interaksjon mellom regime for etablerte, mer faste kompanier, og så åpne og smidige prosjektordninger som mulig. Det må være opp til kunstnerne å definere hvor man hører hjemme. Akkurat som noen har utviklet et kompani for langsiktig drift, har andre sognet til prosjekttilskudd over flere år. Etablerte og eldre kunstnere må ikke settes opp mot nykommerne, slik vi har sett begrunnelser for både utvikling av ordninger og konkrete tilslag fra Kulturfondet/rådets side. Det må etableres større transparens i forvaltningen enn det vi har sett i dag.

Skal vi sikre utviklingen i hele scenekunstheltet, må først og fremst sikringen av etablerte kompanier prioriteres. Etablerte kompanier omfatter flere kompanier enn dem som tidligere har vært på basis og som vil gå ut av Kunstnerskapsstøtten etter hvert. Vi har mange kompanier som gjør en stor kunstnerisk innsats som vi vet under pandemien har vært nær å måtte legge opp. **Her har vi en akutt situasjon som er uforståelig idet mange kompanier som ikke får fortsette arbeidet sitt, representerer noe av det beste vi har på scenekunstheltet i dag.**

Stiftelsen Danse – og teatersentrum

Tove Bratten

Sign.

direktør